

MODERNLEŞME SÜRECİNDE BİREYİN ELCİL DAVRANIŞLARININ AİLE DESTEK DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİ

Mehmet Devrim TOPSES*

ÖZET

Bu çalışma, bir alt sistem olarak kabul edilen aile kurumunun destek fonksiyonunun, bireyin elcil davranışına olan etkisini araştırmaktadır. Ölçme aracı, 2007 yılında Ankara, Hacettepe ve Gazi Üniversitelerinde örneklem olarak tesadüfi yollarla seçilen 886 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Ulaşılan bulgular lojistik regresyon ve Spearman sıra farklılıkları yöntemlerine dayalı olarak yorumlanmıştır. Her iki yöntemde, bireyin elcilik davranışının aile destek düzeyi ile olan ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Elcilik, Aile, Ebeveyn Destek Düzeyi.

ABSTRACT

Relationship With Family Support Level of Altruistic Behaviour of Individual During Modernisation Period

This study investigates to effect of family support on altruistic behaviour of individual. Symptoms commented according to methods of logistic regression and Spearman correlation. As a result of survey study conducted with 886 student from Hacettepe, Ankara and Gazi universities in Ankara constituting the sample, it has been determined that parental support is a triggering factor on altruistic behaviour of individual.

Key Words: Modernisation, Altruism, Family, Parental Support.

---

* Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Giriş

Elcilik davranışı ve aile kurumu, sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan itibaren sosyal bilimcilerin üzerinde kuramsal ve uygulamalı araştırmalar yürüttüğü iki önemli değişkendir. Bu değişkenlerden birincisi olan elciliğin sosyolojinin gündemine girmesi klasik sosyologlarla başlamaktadır. Gerçekten de Batı Avrupa’da sosyolojinin kurucuları olarak kabul edilen Durkheim (1992), Comte (2001), Simmel (1999) ve Tönnies (1955)’in kuramsal değerlendirmelerinde elcilik önemli bir yer tutar. Buna ek olarak söyleyebiliriz ki, elcilik davranışı Durkheim, Comte, Simmel ve Tönnies’in sosyolojik yaklaşımlarındaki temel değişkenlerden birisi olmuştur. Böyle olması da son derece doğaldır. Çünkü konuya işlevsel bir bakış açısıyla bakıldığında, sosyolojinin ortaya çıkmasındaki en belirgin etken, Kıta Avrupası ve özellikle Batı Avrupa’da XVII. yüzyıldan sonra hızlanan ve XVIII. yüzyılda Fransız Devrimiyle doruğuna ulaşan hızlı toplumsal değişim sürecidir. Aydınlanma hareketleri ve genel olarak modernleşme sürecinin yarattığı hızlı toplumsal değişim süreci, kaçınılmaz olarak sosyal değerlerde ve insan ilişkilerinde hızlı bir değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu noktada Durkheim, Comte, Simmel ve Tönnies’in elcilik davranışını ortak bir değişken olarak ele almaları kolaylıkla anlaşılabilir. Zira hızlı toplumsal değişim süreci ve modernleşme bir yandan geleneksel cemaat duygularını ve yardımlaşma ilişkilerini resmi, dolaylı ve bireyci ilişkilere dönüştürürken; diğer taraftan insanların birbirleriyle olan birleştirici bağlarını korumaları, ülkelerin siyasal birliklerini oluşturmaları ve ulus devlet yapılarına geçmeleri yaşamsal bir zorunluluk durumuna gelmiştir. Elcilik davranışının sosyolojinin gündemine gelmesi, bu ikilemin zorunlu bir sonucudur. Bu noktada nüfusun hızlı artışı, rekabete dayalı yeni ekonomik sistem, işbölümü ve kentleşme hiç kuşkusuz olarak bireylerin temel çıkarlarını farklılaştıracaktır. Buna karşın sosyo-ekonomik yapıdaki değişimlerin kısa dönemde toplumsal birliğe ve daha sonra uluslaşma sürecine olumsuz etkilerinin önlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda elcilik, Comte, Simmel, Durkheim ve Tönnies’e göre modernleşmenin yarattığı hızlı toplumsal değişim sürecinde insanları birleştiren ve toplumsal çözülmeyi önleyen sosyal bir değer niteliği taşımaktadır.

Diğer taraftan elcilik konusunun kuramsal olarak tartışılması hiçbir zaman klasik sosyologlarla başlayıp biten bir süreç olmamıştır. Elcilik, sosyolojinin gündemindeki yerini XX. ve XXI. yüzyıllarda da sürdürmüştür. Buna karşın çağdaş sosyolojideki kuramsal yaklaşımlar, elcilik konusundaki tartışma alanlarına yeni bir boyut kazandırmışlardır. Bunlar arasında özellikle Jeffrey Alexander, Peter Berger ve Anthony Giddens gibi çağdaş sosyologların yaklaşımları, araştırmamızın konusu açısından ilgi çekicidir. Örnek olarak Alexander’a göre XXI. yüzyılda davranışı toplum yaşamı için

taşıdığı önemi sürdürecektir. Çünkü Alexander'a göre dayanışma, toplum içinde bireysel egoizmi sınırlayarak bireyleri bir toplum bağı altında toplar ve bireyler arasında karşılıklı kopmaz bağlar kurar (Alexander 1998:317). Alexander'ın kuramsal değerlendirmelerine ek olarak Berger'in "birbirinden kopuk atomlar" ve Giddens'in "uygar ilgisizlik" olarak ifade ettikleri kavramlar sosyal izolasyonu anlatmaktadır (Berger 1993; Giddens 1990). Başka bir deyişle söylenecek olursa, klasik sosyologların yaklaşımlarına bir katkı olarak, çağdaş sosyologlara göre toplumda elcilik davranışının giderek önem yitirmesi eğer toplumsal bir çözülmeye neden oluyorsa, bunun en önemli nedeni sosyal izolasyon olacaktır. Eş deyişle modern toplumda insan ilişkilerinin duygusal ve yüzyüze ilişkilerden ikincil ilişkilere dönmesi çok açık ve tartışmaya yer bırakmayacak bir sonuçtur.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, gelişen işbölümü ve rekabet düzlemi karşısında modern toplumun bireyleri arasında onarılamayacak kopuklukların yaşanması sorunudur. İşbölümü ve rekabet gelişen üretim ilişkilerinin getirdiği toplumsal bir düzendir. Durkheim'ın da belirttiği gibi, yeni düzen yeni dayanışma ilişkilerini de beraberinde getirecektir. Ancak burada en önemli sorun, bireyci ilişkilerin sosyal izolasyona neden olabilmesidir. Zira Giddens'a göre XXI. yüzyılda öyle bir dönem yaşanmaktadır ki, bireyler artık caddede yürürken ilerde bir tanıdıklarını görseler bile selamlaşmaktan çekinmekte, tanıdıklarıyla karşılaşmamak için mümkünse karşı kaldırıma geçmeye çalışmaktadırlar (Giddens 2004:91) Berger'e göre bu durum sosyolojide yeni tartışma alanları açmaktadır. Çünkü herkesin toplumsal yardımseverlik duygularından uzaklaşarak sadece kendi bireysel çıkarına odaklanıp çevreden izole olduğu toplumlarda kendi başına hareket eden atomların düzensizliği görülmektedir. Böylesine bir düzensizliğin sonu ise toplumsal çözülmeye (Berger 1993).

Kısacası klasik sosyologlar elciliği XIX. yüzyılın hızlı toplumsal değişim sürecinde toplumsal bütünleşmenin korunması ve sürdürülmesi için önemli bir değişken olarak görürlerken, çağdaş kuramcılar bu tartışmalara sosyal izolasyon değişkenini katmakta, bencilliğin toplumsal bir çözülmeye neden olmasının en önemli nedeni olarak, toplumun bireyleri arasında sosyal izolasyona yol açmasını göstermektedirler.

Öte yandan, XX. yüzyılda toplumun bütünlüğü ve uyumu açısından elcilik davranışına yönelik kuramsal değerlendirmelere yapılan en kapsamlı katkılardan birisi de yapısal fonksiyonalist sistem yaklaşımı olmuştur. XX. yüzyılın ortalarında evrensel bir yaklaşım olarak belirginleşen yapısal fonksiyonalist kuram, XIX. yüzyıldan beri süren elcilik konusundaki kuramsal incelemelerin daha bilimsel içerikli bir sistem temelinde açıklanabilmesini sağlamaktadır. Şöyle ki, Parsons (1959) ve Ogburn (1955) gibi fonksiyonalist kuramcılar toplumu her şeyden önce bütün parçaları

birbiriyle bağlantılı olan bir sistem olarak incelemiştir. Bu anlamda konuya yaklaşıldığında, sistemin bir parçası, kendisine bağlı olan diğer sistemlerden bağımsız olarak incelenemez. Bu kapsam dahilinde modernleşme sürecinin getirdiği kentleşme, rekabet ve geniş çaplı işbölümü toplumda elcilik davranışının azalmasına neden olabiliyorsa; bunun nedeni toplumun bazı parçalarının fonksiyonlarındaki değişimde aranmalıdır.

Konuya bu açıyla yaklaşıldığında, aile kurumunun yapısal ve fonksiyonel yönlerinin araştırmamızın konusu dahiline girmesi, yapısal-fonksiyonalist yaklaşım temelinde gerçekleşmektedir. Çünkü yapısal fonksiyonalist kuram çerçevesinde değerlendirebileceğimiz aile sistemleri kuramı ve rol kuramları, bireyin toplumsal kişiliğinin gelişiminde aile içindeki sosyalleşme sürecine belirleyici noktada önem vermektedir. Başka bir deyişle söylenecek olursa yapısal fonksiyonalist kuram çerçevesinde konuya yaklaşıldığında, eğer toplumda elcilik davranışının azalması açıklanacaksa, bu durum toplumun başka bir parçasının fonksiyonlarındaki değişimle açıklanmalıdır. Gerçekten de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ogburn ve Parsons tarafından başlatılan ve XXI. yüzyılda devam eden aile araştırmaları, aile kurumunun yapısında ve bazı temel fonksiyonlarında değişimler görüldüğünü kanıtlamaktadır.

Diğer yandan toplumdaki elcilik davranışının açıklanmasında aile kurumunun ve sosyalleşme mekanizmalarının bir alt sistem olarak ele alınması, sosyal psikolojik kuramsal yaklaşımların da ele alınmasını gerektirmektedir. Bu konuyla ilgili olarak söylenebilir ki, elcilik davranışının açıklanmasında yapısal-fonksiyonalist yaklaşım ve sosyal psikolojik yaklaşımlar yöntem olarak birbirine oldukça yakın bir çizgi izlemektedirler. Örnek olarak belirtilebilirse Sullivan (2000), Horney (1996) ve Baundra (1971) gibi psikologlar genel olarak sosyalleşme süreci dahilindeki bir çocuğun elcilik davranış özelliklerinin aile kurumunun fonksiyonlarıyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu ifade etmekte, bu yönüyle Parsons ve Ogburn gibi yapısal-fonksiyonalist kuramcılarının sistem yaklaşımına paralel doğrultuda bir bakış açısı sunmaktadırlar. Buna ek olarak XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra ebeveyn-çocuk ilişkilerine özel olarak yoğunlaşan Diana Baumrind (1968), çocuk yetiştirme tarzı kuramıyla, bireyin toplumsal kişilik özelliklerinin sosyalleşme sürecinde ebeveynleriyle olan ilişkilerine bağlı olarak biçimlendiğini vurgulamaktadır.

Konumuzu ortaya konulan kuramsal çerçeve bağlamında toparlamak gerekirse, XIX. yüzyıldaki klasik sosyologlar tarafından ifade edildiği biçimiyle kentleşme sürecinde bireyler arasındaki elcilik davranış özellikleri, toplumsal bütünlüğün korunmasında büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte araştırmamız yapısal-fonksiyonalist bir bakış açısıyla konuya yaklaşmakta, elciliği aile kurumunun değişen fonksiyonları kapsamında ele

almakta bu anlamda ebeveyn-çocuk ilişkileri süreci içinde aile destek düzeyinin bireyin elcilik davranışıyla bir ilişkisinin olup olmadığını sorgulamaktadır.

1. Araştırmanın Amacı

Hiç kuşkusuz modernizmin yarattığı toplumsal sonuçlardan bencilliği ve sosyal izolasyonu bir sosyal sorun olarak görmek ve incelemeyi bu noktada bırakmak, konunun belirleyici sebeplerinin incelenmesi açısından yeterli olmayacaktır. Modernizmin sonuçlarına sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşmak, konunun bütün boyutlarını neden-sonuç ilişkileri içinde araştırmakla mümkün olabilir. Örnek olarak toplumsal değerlerdeki değişimi açıklarken aile kurumunun işlevsel değişimlerine değinmek güvenilir bir yaklaşım olarak görülebilir. Çünkü yapısal-fonksiyonalist yaklaşımı başlangıç noktası olarak kabul eden Parsons (1959) ve Ogburn (1955) tarafından çok net olarak belirtildiği gibi aile kurumunun toplumun temel yapı taşı olarak bilinmesinin en belirgin nedeni, bireyi topluma hazırlamak gibi önem taşıyan bir temel sosyalleştirme işlevi yürütüyor olmasıdır. Eş deyişle, yapısal-fonksiyonalist yaklaşıma göre toplumu oluşturan bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkileri, yetişme tarzları ve yetiştikleri ortam genel toplumsal kişiliklerinin oluşmasına önemli etkilerde bulunmaktadır.

Bu anlamda araştırmamızın amacı, elcilik gibi önemli bir toplumsal değer varlığını aile kurumuyla ilişkisini kurarak açıklamaktır. Elciliğin varlığını çok nedenli kabul etmek çağdaş sosyolojik yaklaşımların tartışmasız bir yöntemidir. Bizim araştırmamızda ise çok nedenlilik ilkesi kabul edilmekle birlikte, bu nedenlerden aile kurumu olarak sadece birisini ele almak konunun sınırlandırılması açısından zorunlu görülmüştür.

2. Araştırmanın Yöntemi

Nicel yöntemleri benimseyen betimsel bir araştırma niteliği taşıyan çalışmamızda, araştırmanın yöntemi başlığı altında araştırma hipotezleri, araştırmanın evreni ve örnekleme, sınırlılıkları, sayıtlıları, kullanılan istatistiksel yöntemler, ölçme araçları ve veri analiz teknikleri ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.

2.1. Araştırmanın Hipotezi

Araştırmanın hipotezi kavramsal çerçeve içinde belirtilen değişkenlere bağlı kalınarak ele alınmıştır. Bu anlamda hipotezimiz, ebeveynlerin çocuğa yönelik destekleri ve çocuğun elcilik davranışı

konusuna yönelik olarak, “gençlerin ailelerinden aldıkları duygusal destek yükseldikçe, elcilik davranışları yükselir” biçiminde formüleleştirilebilir.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Ankara’da bulunan devlet üniversitelerinden üçünü oluşturan Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde okuyan lisans öğrencileri bu araştırmanın evrenini teşkil etmektedir. Çalışmanın örneklemini ise Ankara, Gazi ve Hacettepe üniversitelerinin eğitim fakültelerinden katılım gösteren 886 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar 1., 2., 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerden tesadüfi yollarla seçilmiştir. Katılımcıların öğrenci oldukları okullara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı

Okul	Frekans	Yüzde
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi	93	10,50
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi	210	23,70
Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	583	65,80
Toplam	886	100

2.3. Sınırlılıklar

Çalışmanın bulguları Ankara İli’nde bulunan Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitelerine bağlı olan eğitim fakültesinin lisans öğrenimlerini sürdüren öğrencileri ile sınırlıdır.

2.4. Sayıtlar

Katılımcıların veri toplama aracındaki maddelere içtenlikle ve doğru cevap verdikleri düşünülmektedir.

2.5. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Araştırmanın hipotezlerinin incelenmesi için veriler üzerinde hipotezin doğasına ve toplanan veriye uygun istatistiksel analizler uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde Spearman sıra farkları korelasyonu ve lojistik regresyon yöntemleri kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesinde ise SPSS programı kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan temel değişken olan aile desteğinin elcilik değişkeniyle karşılaştırılmasında Spearman sıra farkları korelasyonu yöntemi uygulanmıştır. Çünkü diğer bir yöntem olan Pearson korelasyon katsayısının normal dağılım sayıtları vardır. Oysa araştırmamızda kullandığımız değişkenlerden bazıları normal dağılım sayıtlısını sağlamamaktadır. Normallik sayıtlısının sağlanamadığı durumlarda

parametrik olmayan bir yöntem olan Spearman sıra farkları korelasyon yönteminin kullanılması önerilmektedir.

2.6. Ölçme Araçlarının Güvenirlik ve Geçerlik Bulguları

Bu bölümde, araştırmanın hipotezlerinde yer alan değişkenlerin nasıl ölçüldükleri ve ölçme sonuçlarının güvenilirlik ve geçerliklerine yer verilecektir. Araştırmanın veri toplama aşamasında katılımcılara kapsamlı bir veri toplama aracı sunulmuş ve ölçülmesi düşünülen aile destek düzeyi ve elcilik değişkenlere dair veriler aynı anda toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile ölçülen değişkenler aşağıda sıralanmıştır.

2.6.1. Aile Desteği Ölçeği(Family Support)

Araştırmamızda kullanılan Aile Desteği Ölçeği Zimmet, Dahlem, ve Farley (1988) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmiştir. Aile desteği, ölçme aracının 3 maddesi ile ölçülmüştür. Madde analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur. Madde analizinde maddelerin ortalama puanları, standart sapmaları ve madde ayırıcılık güçleri verilmiştir. Ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin incelenmesi için alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0,82 olarak hesaplanmış ve ölçme sonuçlarının yeterli ölçüde güvenilirlik sağladığı görülmüştür.

Tablo 2: Aile Desteği Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

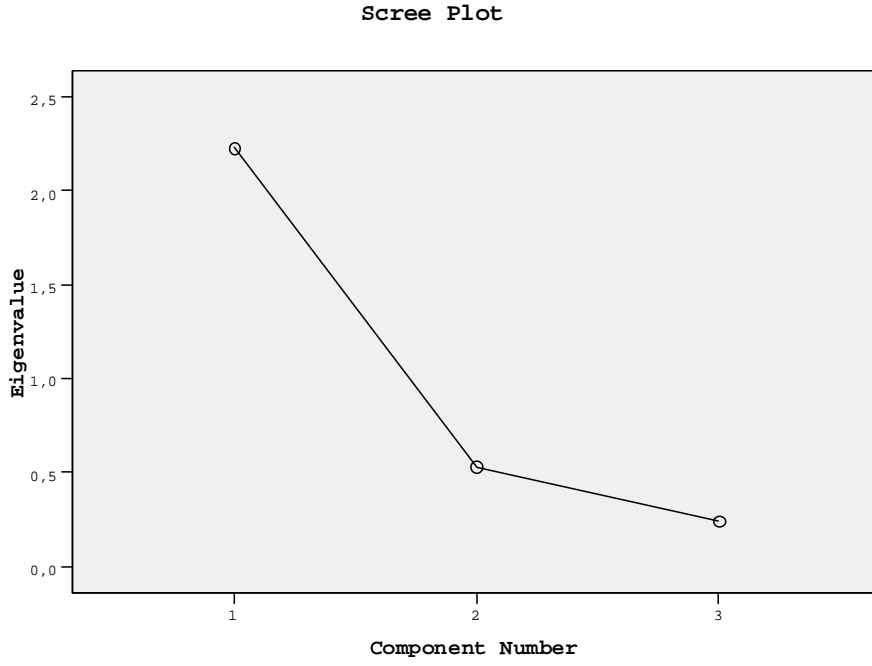
Maddeler	Ortalama	Standart Sapma	Ayırıcılık
Ailem Bana Yardım Etmek İçin Çalışır	6,47	1,19	0,59
İhtiyaç Duyduğum Duygusal Desteği Ailemden Alırım	5,75	1,50	0,79
Kişisel Sorunlarımı Ailemle Konuşabilirim	5,28	1,69	0,69

Aile desteği değişkenine dair ölçme sonuçlarının geçerlik incelemesi için ise temel bileşenler analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda ilk bileşenin özdeğeri 2,23 açıkladığı varyans oranı ise % 74,25 olarak hesaplanmıştır. İkinci bileşenin özdeğerinin 0,53 olması ise ölçme sonuçlarının altında bir boyut olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Bulunan özdeğerler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Aile Desteği Ölçeği Temel Bileşenler Analizi

Bileşenler	Toplam	Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	2,23	74,25
2	0,53	17,72
3	0,24	8,03

Temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen yamaç eğim grafiği Şekil 1’de verilmiştir. Yamaç eğim grafiğine bakıldığında da ölçme sonuçlarının bir boyut teşkil ettiği görülmektedir.

Şekil 1: Aile Desteği Ölçeği Yamaç Eğim Grafiği

Temel bileşenler analizi sonuçlarına göre maddelerin faktör yükleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Aile Desteği Ölçeği Madde Faktör Analizi

Maddeler	Faktör Yüğü
Ailem Bana Yardım Etmek İçin Çalışır	0,80
İhtiyaç Duyduğum Duygusal Desteği Ailemden Alırım	0,92
Kişisel Sorunlarımı Ailemle Konuşabilirim	0,86

Temel bileşenler analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında, aile desteği değişkeninin güvenilir ve geçerli bir biçimde ölçüldüğü söylenebilir.

2.6.2. Elcilik Ölçeği

Elcilik ölçeği, ilk olarak Carlo ve Randall (2002) tarafından üniversite öğrencileri için 23 madde olarak geliştirilen Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği'nin içinde bulunan 5 maddelik alt ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçek daha sonra Kumru, Carlo ve Edwards (2004) tarafından Türkiye'de ergenlik döneminin ortasında bulunan gençlere uyarlanmış ve Cronbach Alfa katsayısı 0.60 olarak hesaplanmıştır. Aynı şekilde ölçeğin iç tutarlılığı Kumru (2004) tarafından .55 olarak hesaplanmıştır.

Elcilik, ölçeğinin maddeleri ters maddeler olarak hazırlanmıştır. Madde analizi sonuçları Tablo 5'de sunulmuştur. Madde analizinde maddelerin ortalama puanları, standart sapmaları ve madde ayırıcılık güçleri verilmiştir. Ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin incelenmesi için alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0,60 olarak hesaplanmış ve ölçme sonuçlarının yeterli ölçüde güvenilirlik sağladığı görülmüştür. Görüldüğü gibi bu sonuçlar, ölçek hakkında Kumru (2004) tarafından ulaşılan sonuçlara da paralellik göstermektedir.

Tablo 5: Elcilik Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Ortalama	Standart Sapma	Ayırıcılık
Bence Başkalarına Yardım Etmenin En İyi Tarafı, Çevremde İyi Biri Olarak Tanınmamı Sağlamasıdır	3,56	0,80	0,41
Para ve Mal Bağışı Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım	2,36	1,17	0,13
Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum	3,19	0,98	0,49
Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığımı Arttırmasıdır	3,30	0,96	0,36
Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmelleri Diye Düşünürüm	3,15	1,04	0,47

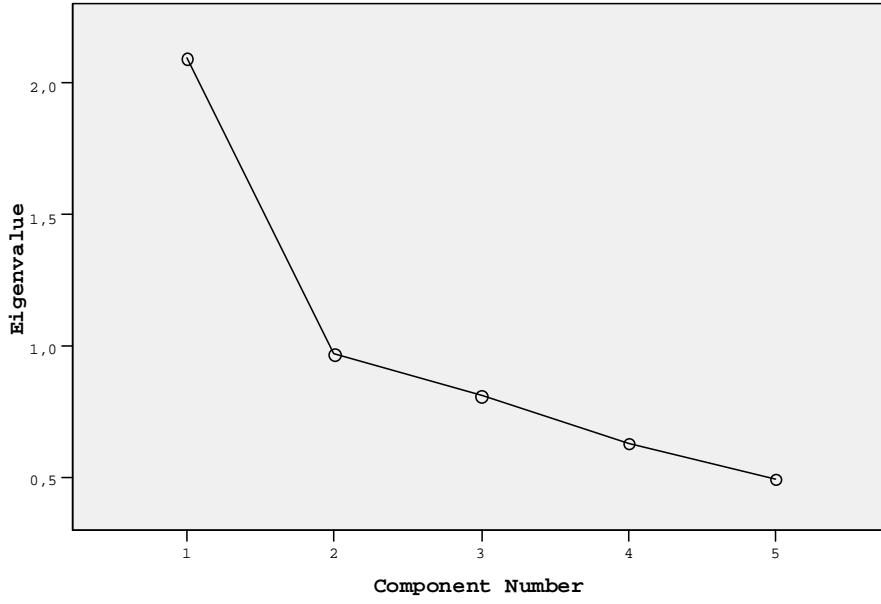
Elcilik değişkenine dair ölçme sonuçlarının geçerlik incelemesi için ise temel bileşenler analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda ilk bileşenin özdeğeri 2,09 açıkladığı varyans oranı ise % 41,90 olarak hesaplanmıştır. İkinci bileşenin özdeğerinin 0,97 olması ise ölçme sonuçlarının altında bir boyut olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Bulunan özdeğerler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Elcilik Ölçeği Temel Bileşenler Analizi

Bileşenler	Toplam	Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	2,09	41,90
2	0,97	19,38
3	0,81	16,20
4	0,63	12,63
5	0,49	9,89

Temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen yamaç eğim grafiği Şekil 2’de verilmiştir. Yamaç eğim grafiğine bakıldığında da ölçme sonuçlarının bir boyut teşkil ettiği görülmektedir.

Scree Plot

Şekil 2: Elcilik Ölçeği Yamaç Eğim Grafiği

Temel bileşenler analizi sonuçlarına göre maddelerin faktör yükleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Elcilik Ölçeği Madde Faktör Analizi

Maddeler	Faktör Yüğü
Bence Başkalarına Yardım Etmenin En İyi Tarafı, Çevremde İyi Biri Olarak Tanınmamı Sağlamasıdır	0,69
Para ve Mal Bağışı Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım	0,25
Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum	0,75
Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığımı Arttırmasıdır	0,78
Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmeliler Diye Düşünürüm	0,62

Temel bileşenler analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında, elcilik değişkeninin güvenilir ve geçerli bir biçimde ölçüldüğü söylenebilir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın yöntem bölümünde belirtilen araştırma hipotezindeki temel değişkenlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilecektir.

3.1. Aile destek düzeyi

Araştırmaya katılan öğrencilerin Aile Desteği ölçeğinin “ailem bana yardım etmek için çalışır” biçiminde düzenlenmiş olan ilk maddesine verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8: Ailem Bana Yardım Etmek İçin Çalışır

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Kesinlikle katılmıyorum	16	1,8
	Ağırlıklı olarak katılmıyorum	8	,9
	Katılmıyorum	15	1,7
	Kararsızım	12	1,4
	Katılıyorum	72	8,1
	Ağırlıklı olarak katılıyorum	97	10,9
	Kesinlikle katılıyorum	666	75,2
	Toplam	886	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin %75.2’sini oluşturan büyük bir çoğunluğu, ailesinin kendilerine yardım etmeye çalıştığına “kesinlikle” katılmaktadır. Buna ek olarak, oluşan orana söz konusu yargıya “ağırlıklı olarak” katılan ve “katılan” öğrenciler eklendiğinde %94.2 oranına ulaşılmaktadır. Buna karşın ailesinin kendisine yardım etmek için çalıştığına “kesinlikle” katılmayan öğrencilerin genel toplam içindeki sayısı 16, oluşturduğu oran %1.8’dir. Bununla birlikte, ailesinin kendisine yardım etmek için çalıştığına “kesinlikle” katılmayan, “ağırlıklı olarak” katılmayan ve “katılmayan” öğrencilerin soruya yanıt veren 886 denek içinde oluşturduğu toplam sayı 39, toplam oran ise %4.4’tür. 12 öğrenci ise soruya yanıt vermek konusunda kararsız kalmıştır. Kararsız kalan öğrencilerin, ailelerinin kendileri üzerindeki yardım çabalarını yeterince hissetmedikleri düşünülmektedir. Çünkü hissettikleri yardım çabası, soruya olumlu yönde bir yanıt vermelerini sağlayacak düzeyde değildir. Bu anlamda, oluşan dağılım soruya yanıt veren öğrencilerin oldukça büyük bir çoğunluğunun “ailelerinin kendilerine yardım etmek için çalıştığına” katıldığını göstermektedir. Diğer taraftan, araştırmaya katılan öğrencilerin “Aile desteği” ölçeğinin “ihtiyaç duyduğum duygusal desteği ailemden alırım” biçiminde düzenlenmiş olan alt maddesine vermiş oldukları yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9: İhtiyaç Duyduğum Duygusal Desteği Ailemden Alırım

		Tercih	Yüzdalık Değer
Seçenekler	Kesinlikle katılmıyorum	25	2,8
	Ağırlıklı olarak katılmıyorum	19	2,1
	Katılmıyorum	33	3,7
	Kararsızım	67	7,6
	Katılıyorum	173	19,5
	Ağırlıklı olarak katılıyorum	181	20,4
	Kesinlikle katılıyorum	388	43,8
	Toplam	886	100,0

Tablo 9, “Aile desteği” ölçeğinin “ihtiyaç duyduğum desteği ailemden alırım” biçiminde düzenlenmiş olan ikinci maddesine “kesinlikle” katılan öğrencilerin oranının %43.8 olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan ilgili maddeye “kesinlikle” katılan, “ağırlıklı olarak” katılan ve “katılan” öğrencilerin 886 öğrenci arasında oluşturduğu toplam sayı 692, toplam oran %83.8’dir. Bununla birlikte ilgili maddeye “kesinlikle” katılmayan, “ağırlıklı olarak” katılmayan, ve “katılmayan” öğrencilerin 886 öğrenci içinde

oluşturduğu toplam sayı 77, toplam oran %8.6'dır. Şu halde, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun “Aile desteği” ölçeğinin ikinci maddesi olan “ihtiyaç duyduğum desteği ailemden alırım” maddesine “katıldıkları” gözlemlenmektedir. Buna karşın ölçeğin ilk maddesine verilen yanıtların oluşturduğu Tablo 8'deki dağılım ile bir karşılaştırma yapıldığında, ilgili ölçek maddesine “katılan” öğrencilerin oluşturduğu toplam oran %8.4 oranında bir gerileme göstermektedir. Bu gerilemenin temel nedeni ise, öğrencilerin ihtiyaç duydukları desteği aileleri dışında arkadaş ve çeşitli akraba gruplarından da alabilmekte oluşudur. Buna karşın Tablo 8'de görüldüğü gibi, “ailelerinin kendilerine yardım etmeye çalıştığına” ilişkin madde bir karşılaştırma yapmaya kapalı olduğu için bu maddeye katılmak biraz daha kolay olmaktadır. Öte yandan, araştırmaya katılan öğrencilerin “Aile desteği” ölçeğinin bir diğer maddesi olan “kişisel sorunlarımı ailemle konuşabilirim” maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 10: Kişisel Sorunlarımı Ailemle Konuşabilirim

		Tercih	Yüzdellik Değer
Seçenekler	Kesinlikle katılmıyorum	37	4,2
	Ağırlıklı olarak katılmıyorum	36	4,1
	Katılmıyorum	54	6,1
	Kararsızım	124	14,0
	Katılıyorum	199	22,5
	Ağırlıklı olarak katılıyorum	139	15,7
	Kesinlikle katılıyorum	297	33,5
	Toplam	886	100,0

Tablo 10'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %33.5'ini oluşturan 297'si, “kişisel sorunlarımı ailemle konuşabilirim” biçiminde oluşturulan ölçek maddesine “kesinlikle” katılmaktadırlar. Bununla birlikte ilgili maddeye “ağırlıklı” olarak katılan öğrencilerin oranı %15.7, “katılan” öğrencilerin oranı ise %22.5'tur. Diğer taraftan Tablo 10'da oluşan dağılımın dikkat çekici noktaları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, söz konusu maddeye “katılmayan” öğrencilerin, ölçeğin diğer maddelerine göre bir artış göstermesidir. Nitekim, “kişisel sorunlarımı ailemle konuşabilirim” maddesine genel olarak “katılmayan” öğrencilerin oluşturduğu oran %14.4'tür. Bu oran, “ihtiyaç duyduğum desteği ailemden alırım” maddesine “katılmayan” öğrencilerin oluşturduğu toplam orandan %5.8, “ailem bana yardım etmek için çalışır” maddesine “katılmayan” öğrencilerin oluşturduğu

toplam orandan ise %10 oranında fazladır. İkinci dikkat çekici nokta ise ilgili ölçek maddesiyle ilgili olarak “kararsız” kalanların oranının Tablo 8 ve Tablo 9’da oluşan dağılım sonuçlarına göre artış göstermesidir. Bu sonuçlar, üniversite öğrencilerinin ailelerinin desteğini üzerlerinde hissetmekle birlikte, kişisel sorunlarını aileleriyle konuşurken daha temkinli davrandıklarını göstermektedir.

3.2. Elcilik

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin Carlo ve Randal (2002) tarafından üniversite öğrencileri için hazırlanan elcilik ölçeğinin beş maddesine verdikleri yanıtların oluşturduğu frekans tablolarına yer verilmiştir. Bu anlamda, öğrenciler elcilik ölçeğinin “Bence başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, çevremde iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır” biçiminde oluşturulmuş ilk maddesine verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 11’de verilmektedir.

Tablo 11: Bence başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, çevremde iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	598	67,5
	Beni biraz tanımlıyor	143	16,1
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	81	9,1
	Beni iyi tanımlıyor	41	4,6
	Beni çok iyi tanımlıyor	23	2,6
	Toplam	886	100,0

Tablo 11’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin %67.5’ini oluşturan önemli bir çoğunluğu, elcilik ölçeğinin ilk maddesi olan “Bence başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, çevremde iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır” biçiminde oluşturulmuş ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan maddenin kendilerini “hiç tanımlamadığımı” ifade etmektedirler. Bununla birlikte, ilgili ölçek maddesinin kendilerini “çok iyi tanımladığımı” belirten öğrencilerin genel toplam içinde oluşturduğu oran %2.6’dır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, elcilik ölçeğinin diğer maddesi olan “Para ve mal bağışı yapanlara vergi indirimi uygulanırsa bağışların artacağına inanırım” biçiminde oluşturulmuş ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan ikinci maddesine verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım Tablo 12’de verilmektedir.

Tablo 12: Para ve Mal Bağış Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	185	20,9
	Beni biraz tanımlıyor	108	12,2
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	192	21,7
	Beni iyi tanımlıyor	211	23,8
	Beni çok iyi tanımlıyor	190	21,4
	Toplam	886	100,0

Tablo 12’deki dağılım sonuçları incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %23.8’ini oluşturan 211’inin “Para ve mal bağış yapanlara vergi indirimi uygulanırsa bağışların artacağına inanırım” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözeten bir yardım anlayışını yansıtan ölçek maddesinin kendilerini “iyi tanımladığını” ifade ettiği görülmektedir. Bununla birlikte ilgili ölçek maddesinin kendilerini “hiç tanımlamadığını” belirten öğrencilerin oluşturduğu oran %20.9’dur. Elcilik ölçeğinin “Hayırseverliğe harcadığım zaman ve emek için daha fazla hatırlanmam gerektiğine inanıyorum” biçiminde oluşturulmuş ve karşılıklılık gözeten bir yardım anlayışını yansıtan üçüncü maddesine verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 13’de verilmektedir.

Tablo 13: Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	410	46,3
	Beni hiç tanımlamıyor	190	21,4
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	141	15,9
	Beni iyi tanımlıyor	93	10,5
	Beni çok iyi tanımlıyor	52	5,9
	Toplam	886	100,0

Tablo 13’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunu oluşturan %46,3’ünün, elcilik ölçeğinin “Hayırseverliğe harcadığım zaman ve emek için daha fazla hatırlanmam gerektiğine inanıyorum” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözeten bir yardım anlayışını yansıtan elcilik ölçeğinin üçüncü maddesinin kendilerini “hiç

tanımlamadığını” belirtmektedirler. İlgili maddenin kendilerini çok iyi tanımladığını belirten öğrencilerin oluşturduğu oran ise %5.9’dur. Öte yandan, araştırmaya katılan öğrencilerin elcilik ölçeğinin dördüncü maddesi olarak oluşturulmuş olan “Hayırsever olmanın en iyi yanlarından birisi, toplumda saygınlığımı arttırmasıdır” biçimindeki önermeye verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 14’de verilmektedir.

Tablo 14: Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığımı Arttırmasıdır

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	416	47,0
	Beni biraz tanımlıyor	199	22,5
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	144	16,3
	Beni iyi tanımlıyor	85	9,6
	Beni çok iyi tanımlıyor	42	4,7
	Toplam	886	100,0

Tablo 14’te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunu oluşturan %47’sinin, elcilik ölçeğinin “Hayırsever olmanın en iyi yanlarından birisi, toplumda saygınlığımı arttırmasıdır” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan üçüncü maddesinin kendilerini “hiç tanımlamadığını” belirtmektedirler. Bu maddenin kendilerini “çok iyi tanımladığını” belirten öğrencilerin oluşturduğu oran ise %4.7’de kalmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin elcilik ölçeğinin beşinci ve son maddesi olarak “Eğer birilerine yardım edersem, gelecekte onlar da bana yardım etmeliler diye düşünürüm” biçiminde hazırlanmış olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan önermeye verdikleri yanıtların oluşturduğu dağılım Tablo 15’de verilmektedir.

Tablo 15: Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmeliler Diye Düşünürüm

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	476	53,7
	Beni biraz tanımlıyor	166	18,7
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	131	14,8
	Beni iyi tanımlıyor	75	8,5
	Beni çok iyi tanımlıyor	38	4,3
	Toplam	886	100,0

Tablo 15'deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunu oluşturan %53.7 oranındaki kesimin “Eğer birilerine yardım edersem onlar da bana yardım etmeliler diye düşünürüm” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan ilgili ölçek maddesinin kendilerini “hiç tanımlamadığını” belirtmektedirler. Bu maddenin kendilerini çok iyi tanımladığını belirten öğrencilerin genel toplam içinde oluşturduğu oran ise %4.3'te kalmıştır.

4. Araştırma Hipotezinin Sınanması

Bu bölümde araştırma hipotezinin Spearman sıra farkları korelasyonu ve lojistik regresyon yöntemleri kullanılarak sınanmasıyla birlikte elde edilen sonuçlara yer verilecektir.

“Gençlerin ailelerinden aldıkları duygusal destek yükseldikçe, elcilik davranışları yükselir” biçiminde formüleleştirilen hipotezimizin istatistiksel olarak test edilmesi için destek düzeyi ile elcilik davranışı arasındaki Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bulunan 0,19 değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, gençlerin ailelerinden aldıkları duygusal destek düzeyleri yükseldikçe elcilik davranışının arttığı söylenebilir. Buna ek olarak Aile destek düzeyi değişkeniyle ilgili olarak belirlenen regresyon katsayısı ve anlamlılık düzeyine ilişkin veriler Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16: Aile destek düzeyi değişkeninin regresyon katsayısı ve anlamlılık düzeyi

Regresyon Katsayısı	Regresyon Katsayısının Standart Hatası	Wald İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi
0,06	0,02	6,23	1	0,01

Tablo 16'da görüldüğü gibi Aile destek düzeyi değişkeninin anlamlılık düzeyi 0,01 olarak hesaplanmıştır. Ortaya çıkan bu durum, aile destek düzeyiyle ilgili olarak Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı ile kanıtlanan hipotezimizi doğrulamaktadır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmamız, yapısal-fonksiyonalist ve sosyal psikolojik bakış açısından yola çıkarak, klasik ve çağdaş sosyologların modern toplumun önemli bir sorunu olarak gördükleri elcilik davranışının toplumsal bir alt sistem olarak değerlendirebileceğimiz aile kurumunun destek fonksiyonu olan ilişkisi üzerine odaklanmıştır.

Aile destek düzeyine ilişkin olarak tasarlanmış olduğumuz “Gençlerin ailelerinden aldıkları duygusal destek yükseldikçe, elcilik davranışları yükselir” biçimindeki hipotezimizin istatistiksel olarak test edilmiş, destek düzeyi ile elcilik davranışı arasındaki Spearman sıra farkları korelasyon katsayı değeri 0,19 olarak hesaplanmış ve sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, hipotezimiz doğrulanmıştır. Diğer taraftan, aynı hipotezimizi lojistik regresyon yöntemine dayalı olarak sınıadığımızda sonuç yine değişmemiştir. Tablo 16’de ayrıntılı olarak sunulduğu gibi, hipotezimiz lojistik regresyona uygulandığında anlamlılık düzeyi 0.01 olarak saptanmış ve bu sonuç hipotezimizi yeniden doğrulamıştır.

Aile desteğinin gencin elcilik davranışı üzerindeki etkisini konu edinen bilimsel bir araştırma bulunmamaktadır. Bu yönüyle temel hipotezimizin sınanması sonucunda elde edilen bulgu, aile kurumu ve birey etkileşimini konu alan araştırmalara özgün bir katkı niteliğindedir. Bu yönüyle araştırmaya katılan öğrencilere yöneltilen aile desteği ölçeğinin soruları dikkate alındığında ailesinin kendisine yardım etmek için çalıştığına, ihtiyaç duyduğu duygusal desteği ailesinden aldığına inanan ve kişisel sorunlarını ailesiyle kolaylıkla konuşabilen gençlerin sosyal çevrelerinde daha elcil davranışlar gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, hipotezimizin sınanmasıyla elde edilen sonuç Giddens (1992) ve Simmel (1999)’in yukarıda anlatılan kuramsal yaklaşımlarına yeni bir tartışma boyutu getirmiştir.

KAYNAKÇA

- ALEXANDER, J. (1988), *Action and It's Enviroments*, New York: Colombia University Pres.
- BAUMRİND, D. (1968), Authoritarian-Authoritative Control, *Adolescence Review*, Vol: 3, 255-272.
- BAUNDRA, A. (1971), *Psychological Modeling Conflicting Theories*, Chigago: Atherton Press.
- BERGER, P. (1993), *Dinin Sosyal Gerçekliği*, (Çev. Ali Coşkun), İstanbul: İnsan Yayınları.
- CARLO, G. ve B. RANDALL. (2002), The Development of a Measure of Prosocial Behaviors For Late Adolescents, *Journal Of Youth and Adolescence*, Vol:31, 31-44.
- COMTE, A. (2001), *Pozitif Felsefe Kursları* (Çev: Erkan Atacay), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- DURKHEİM, E. (1992), *İntihar* (Çev: Özer Ozankaya), Ankara:İmge Yayınevi.

- GIDDENS, A. (2004), *Modernliğin Sonuçları*, (Çev:Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- GIDDENS, A. (1990), *The Consequences of Modernity*, Standford: Polity Press, 1990.
- GIDDENS, A. (1992), *The Transformation of Intimacy*, London: Basil Blackwell Press, 1992.
- HORNEY, K. (1996) *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi*, (Çev: Selçuk Budak)Ankara: Açık Yayıncılık.
- İNKELES, A. (1998), *One World Emerging?*, New York: Westview Press.
- KONGAR, E. (1979). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KUMRU, A; G. CARLO ve P. EDWARDS. (2004), Olumlu Sosyal Davranışların Fiziksel, Kültürel, Bilişsel ve Duygusal Bazı Değişkenlerle İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, Sayı:19, 109-129.
- OGBURN, W. F. ve F. NİMKOFF. (1955), *Technology and the Changing Family*, Cambridge: The Riverside Press.
- PARSONS, T. ve R. BALES. (1956), *Family*, London:The Free Press.
- PARSONS, T. (1959), The Social Structure of the Family, *The Family, It's Function and Destiny*, (Edt: Ruth Manda Anshen), New York: Harper Brothers Publishers.
- SİMMELE, G. (1999), *Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma*, (Çev: Ahmet Aydoğan) İstanbul: İz Yayıncılık.
- SULLIVAN, H. S. (2000), *Psikiyatrinin Temel Kavramları* (Çev: Tufan Göbekçi), Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- TONNIES, F. (1955), *Community and Association*, (Çev: Charles Loomis) London.
- ZİMMET, G; N.DAHLEN ve G.FARLEY. (1988), The Multidimensional Scale of Perceived Social Support, *Journal of Personality Assesment*, Vol: 52, 30-41.